

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Benda, Grand Rapids; Dr C. Bouma, Zwolle; Dr K. Fernhout, Vreeswijk; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr D. Postma, Barendsburg (Zuid-Afrika); Dr A. Ringnalda, Soerabaja; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; J. Strikwerda, Dordrecht; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielinga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Over het recht of onrecht van de naïviteit in het geloofsleven. IV. — Uit de Schrift: Zekerheid. (1 Joh. 3: 14). — Kerkelijk Leven: Een pijnlijk persoonsincident. Bode om een vijftigend corrigendum. — De Fernhout naar Indië. Bij het portret van Prof. Goessink. — Pop. Wetenschappelijke Schets: Iets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur. XVII. — Literatuur en Kunst: Vondel als christelijk kunstenaar. — Persoonlijk: — Boekbespreking. — Kerkenieuws.

OVER RECHT OF ONRECHT VAN DE NAIVITEIT IN HET GELOOFSLEVEN.

IV.

De vraag, of in het geloofsleven, in den omgang der ziel met God, de naïeve „houding“ of zelf-openbaring recht van bestaan heeft, moge praktisch genomen niet veel menschen bezig houden, ze heeft niettemin recht, om aan de orde gesteld te worden. In de naïviteit wordt doorgaans gezien de ongekunstelde, eenvoudige blootgeving van eigen wezen, in tegenstelling met de beredeneerde, opzettelijke, gecompliceerde handeling. Toch laat zich de vraag stellen, of tusschen naïve en opzettelijke, bestudeerde handeling een tegenstelling bestaat, en of het waar is, dat het één het ander uitsluit. Het gewone leven stelt deze vraag reeds, en in het zelfonderzoek van de ziel dringt zij zich herhaaldelijk op.

Onze tijd geeft herhaaldelijk blijk van groote waardeering van de „naïviteit“ als bij uitstek goddelijke deugd, en openbaringswijze. Heller b.v. vindt haar in het primitieve geloofsleven en constateert ze eveneens in het gebied van de groote geesten van het Christendom. En een filosoof als Peter Wust prijst de naïviteit als fase op den weg ter verlossing.

In het opkomen van den drang naar, en in de pleidooien voor, een naïve levensontplooiing en openbaring moet men, voor zover het verschijnsel zich losmaakt van het positieve Christendom, wat zijn opkomst en probleemstelling betreft, veelzins een reactie zien tegen het intellectualisme, levensverzakelijkheid, enz. Deze reactie mist zelf — wat trouwens begrijpelijk moet zijn — de spontane naïviteit, en is ook niet positief christelijk te achten, noch in wezen, noch in bedoeling. De wijze trouwens, waarop doorgaans het ideaal bepleit wordt, en de daarbij gegeven voorstelling uitgewerkt wordt, is zelf telkens tegenstrijdig. Christenen zullen dus in het beantwoorden van de hier aan de orde gestelde vraag zelfstandig hun weg moeten kiezen.

Zoo is wel gebleken, dat de vraag van den naïven menschen om den wel-naïven menschen, gelijk ze in onzen tijd gesteld wordt, meer opkomt uit de machteloosheid van het van God vervreemde leven, dan uit een verlangen tot positieve herschepping naar het beeld Gods.

Omdat nu evenwel voor ons alleen dit laatste verlangen als gezond gelden en in ons leven mag, en omdat alleen dat verlangen onze begeerten mag sturen in bepaalde richting, daarom zullen wij ons geheel los moeten maken van den tijd, dien we beleven, om ook in dit vraagstuk aan de Schrift te vragen, wat zij ons in dezen te zeggen heeft. Zij alleen. Niet de filosofie, niet de zielkunde, niet de aesthetiek, niet de cultuurfilosofie. Alleen de Schrift.

Ik wil dan ook nu daar iets over zeggen. Iets. Want aan een volledig overzicht, of aan een min of meer systematische rangschikking der gegevens, kan ik hier niet denken.

Ik zal wel zonder tegenspraak mogen beweren, dat we met de reeds ter sprake gebrachte herinnering van Peter Wust o.a. aan den „boom der kennis“ geen stap vorderen in het onderzoek, dat ons hier bezighoudt. Het klinkt wel aardig: te zeggen, dat de mensch zich van het ware leven heeft verwijderd, toen hij greep naar den boom der kennis, en dat dus daarin de hoogmoed

der zelfbewuste, reflecteerende, eigen „natuur“lijkheid prijsgevende en prostituerende, menschenziel zich heeft afgekeerd van het groote geschenk van haar eigen naïviteit. Dit alles zegt ons echter niets. Want, in de eerste plaats, een „boom der kennis“ kennen wij niet; er is sprake van den boom der kennis des goeds en des kwaads; en dat is al dadelijk heel wat meer begrensd. „De“ reflexie wordt niet veroordeeld, als God den „kennis-boom“ aan Adam ontzegt; want het gaat hier over gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid; en tusschen die twee wordt de ketus opgelegd. Bovendien is „kennis“ heel iets anders dan ons westersch „intellectueel bezig zijn“, er is een begrip van „ervaring“ in het hebreusch woord „kennen“.

Wil men iets beginnen met de herinnering aan den paradijsboom der „kennis des goeds en des kwaads“, welnu, dan keeren we de zaak precies andersom, dan Peter Wust en zeer velen anderen doen.

Zij mogen al zeggen: dat de „kennis“boom zoo streng verboden wordt, omdat de naïeve paradijsmenschen vreemd moest blijven aan, en beveiligd moest worden tegen het groote ongein der reflecteerende en berekenende activiteit op zelfbepaling. Wij, die den bijbel anders lezen, zeggen, dat de zaak juist anders staat. God dwingt den mensch tot de „reflexie“. Want God wil een bloote zelf-openbaring wel hebben van de schepselen van lager orde, dieren b.v., maar Hij eischt van den mensch heel andere dingen. Die mensch is beeld Gods. God nu is Persoonlijk. Persoon is ook de mensch, gelijk de engel. Dat zegt al veel: verstand, zoo sterk mogelijk gespannen, en wil, zoo actief mogelijk zijn eigen grenspalen zettende, en die twee te zamen verbonden in elke handeling en beweging der gehoorzaamheid, behooren tot den mensch, zal hij, als persoon, beelddrager Gods zijn. God is voorts de kenner van zichzelf; de Vader, bestaande uit zichzelf, stort zich uit in den Logos, het Woord, en kent daarin zich, en de Geest gaat uit van Vader en Zoon, en vereenigt alzo Gods ongedeeld hart van eeuwigheid tot eeuwigheid; Hij vereenigt Gods hart tot de vreeze van Gods Naam, en doet dat in volmaakte kennis en liefde; kennis Gods en wil Gods zijn beide allerzuiverst opgewekt, en het lust deze liefde altijd. Zal nu de mensch Gods beeld zijn, dan moet die mensch ook kennen, zichzelf ook zal hij moeten kennen. En die kennis is niet een bloote ervaring van zichzelf en geen bloote ontteekening, of bevinding, dat hij er is, en dat er een wereld buiten hem is; neen, die kennis is profetisch, en ze is bewust, en ze moet allen dag te meer bewust worden, en reflexief, en discursief, zal de mensch bekwaam zijn tot de gehoorzaamheid, die in de schaduw van den boom der kennis des goeds en des kwaads beproefd zal hebben te blijken. God is zelf Zijn eigen diepten Zich volkomen bewust; Hij kent zich en Zijn diepten. Niettemin „onderzoekt“ de Geest de diepten Gods; Hij ontleeft alle Gods thema's in hun deelen, en verbindt alle deelen weer tot het thema, en houdt daarvan niet op. Van zulk een God nu is de mensch het beeld. Wie bij de gedachte daaraan den paradijs-mensch enkel en alleen geteekend vinden kan in een haar simpele nanktheid onbevengden voor God en wereld blootgevend ziel-tje — het

verkleinwoord is hier op zijn plaats — die heeft van het „beeld Gods“ zich niet veel voor oogen gehouden.

Dit wat den mensch betreft, reeds in zijn eerste zijn: beeld Gods, afgedacht nog van eenige wel van groei, van eenige mogelijkheid van „ja“ of „neen“ zeggen tot God.

En nu de groeiende paradijsmenschen. Hij was goed, gaaf, maar moest nog wassen, een volkomen man Gods worden. Groeien moet hij. Hoe brengt God hem tot den wasdom? Hoe volbrengt God het proces der rijpwording van Zijn paradijskind? Door hem om te dwingen tot de reflexie, de overweging, de bewuste doelstelling. Hij moet berekenend worden (berekenend vinden wij een leelijk woord, maar die grinnigheid is even misplaatst als onze linnige ironie, zoo vaak wij spreken van „sancta simplicitas, heiligen eenvoud“). En daarom krijgt de mensch een proefgebed. En daarom wordt de verboden boom opgeleid boven de andere. En daarom valt hij in het oog, en wordt antithetisch onder Adams gezichtshoek gezet; hier een boom des levens, en daar komt zulk een resultaat van; en ginds een boom der kennis van goed en kwaad en daar komt een heel ander resultaat van. Zelfs moet de paradijsmenschen bewust rekenen met factoren, waarvan hij alleen den naam, doch niet de werkelijkheid, weet; dingen, machten, uit een hem volmaakt onbekende wereld: den dood sterven: kwaad, als tegenstelling van goed. Zeg nu maar eens, dat God daar de Hovenier is van naïeve zielen. Het lijkt er niet naar. Laat ons goed begrijpen, dat de bazuinstituten van den hedendaagschen lieven christen, den „algemeenen“ natuurlijk, ook terecht komen tegen den bijbelschen paradijsmenschen. Ze verlagen hem, met zijn entourage, tot het vage, niet nader te ontleden product eener oudtestamentische, oostersche voorstellingswijze, die door het „naïeve realisme“ heet ingegeven te zijn. Zoo misbruiken zij den klank van de „naïviteit“, om zelf met eigen reflexie den bijbel te lezen, en met den paradijsmenschen, die trouwens van een andere wereld was, geen moeite meer te hebben. Maar het paradijsverhaal is niet naïef geschreven, en zijn menschen, de eerste Adam is ver van de naïviteit.

Is in den zonde-loozen Adam reeds heel het samenstel van begrippen, die samen den naïven menschen plegen te vormen, eigenlijk afwezig, en is de „eenvoudigheid“ van Adam, reeds in zijn zuiveren staat, allermint in tegenstelling met reflexie, opzettelijke houding, dan heeft enkel reeds het bestaan van dezen zondelozen Adam ons veel te zeggen. Want wij hoorden één en andermaal spreken over den „primitieven menschen“. Die heette het ideaal, waarnaar wij hadden terug te keeren. Maar wat doen wij met het opgedirkt fantoom van den primitieven menschen (opgedirkt met schaaftachtige emblemten, om zijn wolvennatuur en ruwheid te verbergen)? Wat doen wij ermee, als we den bijbel gelooven? De eerste menschen was goed, en profeet, priester en koning. En de „primitieve“ menschen, die na hem komt,

¹⁾ Zie over de echte betekenis van den term „naïef realisme“ o.a. Dr Rudolf Eisler, Wörterbuch der phil. Begriffe, 4e Auflage, II, 1928 s. v. Realismus. Het is wel iets anders dan in de debatten van Assen 1926 werd gezegd door Dr Geelkerken en in navolging van dezen door den dogmatist van Apeldoorn in „De Wekker“.

die is eigenlijk een wassen beeld in het panopticum, waar de evolutieleer haar discipelen instrueert. Daarom moeten wij hem niet. De primitieve mensch, zooals hij doorgaans geteekend wordt, dat is de mensch zoo ver mogelijk achteruit gedrongen in de ruimte (hij zit onder de „vergelegenheid aan de zee”), alsmede zoo ver mogelijk achteruit gezet in den tijd (vóór-jaartallige mensch). Wie hem aanprijzen wil als voorbeeld der naieve gaafheid, die moet Romeinen één maar voorbijgaan, en de zendingsschool ook. Wij zeggen er niet meer van, dan dit eene, dat de bijbel den primitieven mensch uit het onderhavige debat uilicht; want wat er nog van hem te zeggen is, dat is hoogstens: in hem is de afval, de vloek. *Corruptio optimi pessima*; dat geldt van den natuur-mensch even stellig als van den cultuurmensch.

* * *

En, als de zondeloze mensch reeds de alles-behalve naieve mensch is, wat zou het dan wel niet zijn met den gevallen mensch? Zou God hem toelaten zich te verschansen tegen de dreigementen, die in de lucht hangen, achter den veiligen muur van de kinderlijkheid? „Als 't kindje binnenkomt, lacht heel het huisgezin.” Laat het huisgezin de wereld zijn, dan is echter de mensch nog „het kindje” niet, ik bedoel den mensch van vóór den val. En al zou de mensch na zijn val het naieve kindje willen of kunnen zijn: heel het „huisgezin” heeft het lachen verloor; de vloek komt in de natuur. Als heel het huisgezin schreit, zal zelfs het kind het lachen laten. En verlegen worden, en nadenken. Zijn naïviteit is weg.

Neen, de mensch, die viel, kan niet meer naïef zijn. Zijn eerste gevoel is: schaamte. En zijn eerste werk zich verbergen. Hij KAN niet leeren dat eene, van de naïviteit.

Ook MAG hij het niet.

En dat hij het niet mag, dat is voor hem wel het ergste. God verbiedt den gevallen mensch de naieve levenshouding.

Want de zondige mensch is niet „schoon”. Het feelijke nu heeft zich niet naïef te presenteren, naïef, als een naakt kind, voor de oogen van God. Daarom wordt dan ook in meer dan één zin de naaktheid van den gevallen mensch bedekt, en dat wel door een daad van Gods eigen bijzondere voorzienigheid. Natuurlijk heeft dat tekenen allereerst voor het lichaam. De mensch was eerst lichamen een pronkstuk van God: hij mocht zich laten zien, want God ziet gaarne Zijn eigen werk, dat zeer goed is. De mensch van vóór den val mocht zichzelf, de ééne mensch mocht den anderen eveneens, aanschouwen; want de wel Gods leefde in hun ingewanden. „Argeloosheid” noemde men dit niet; want het was heiligheid, en die dan niet veroverd, doch aangeboren, en nochtans bewust van zichzelf. Het aanvankelijke „niet-weten” der naaktheid was dan ook geen naïviteit, die nog niet toe is gekomen aan haar eigen bewuste herkenning, maar het was de heiligheid, die nog stond buiten de kennis van de zonde, en buiten de aanschouwing van het „bekleede”; in de gansche wereld was nog geen kleed geweven. Zij kenden de naaktheid wel, maar niet als tegengestelde van de bedektheid.

Toen kwam de zonde, en met haar de schaamte. Want de zonde verbreekt de zuivere, de oorspronkelijke verhouding, tusschen deelen en geheel, tusschen middel en doel, tusschen vleesch en geest, ook tusschen natuurlijk gevoel van eenheid met dier en plant in de sexuele onderscheiding van man en vrouw enerzijds, en geestelijke zelf-onderscheiding boven de natuur uit en van geestelijke zelf-bepaling tegenover God als Schepper anderzijds. Daarom treedt de schaamte op; de harmonie tusschen die alle is weg.

En nu komt God met het kleed. Hij verlegt daardoor het accent weer van bijzaak tot hoofdzaak; en daarbij werkt de schaamte mee. Zoo dient het kleed weer tot verhindering van de zelf-nutleving; hetgeen — in den staat der rechtvaardigheid — daarvan nog bestond (en mócht bestaan, omdat de wet Gods stond in de tafelen des harten) dat werd nu geheel en al verhinderd. Naïeve zelf-ontsluiting is nu een verboden ding. In verbergend presenteert zich het lichaam. Wat door

de zonde van zijn plaats wil (zoo b.v. de sexuele drift, die wel met het lager staande leven van plant en dier zijn eenheid viert, maar niet meer door persoonlijke, vrije, geestes-werkzaamheid den sexuellen omgang wil zien als middel van den mensch om de zuivere plaats in te nemen tegenover natuur en God, tegenover heden en toekomst) dat moet door opzettelijke kruisiging van begeerten, door doeding, begraving, van den ouden mensch, weer op zijn plaats teruggebracht worden. Een kleed van beesten-huiden, om het schoonste en laatste pronkstuk van Gods schepping, een menschenlijf, het is zoo opzettelijk, het brengt zoo openhartig bijeen wat eigenlijk niet bijeen hoort, dat de naïviteit er haar doodvonnis mee krijgt. Het verband lijkt ver te zoeken, maar ligt toch dichtbij: Pallieter, of één van de typen van Waldemar Bonsels, kunnen alleen ontworpen worden ver buiten het bereik van Genesis 2—3!

Het ware daarom dwaasheid, bij dat door God den mensch gegeven kleed, alleen aan het lichaam te denken. Reeds op zichzelf hangt het ten nauwste samen met het werk der ziel. En straks wordt het lichamenlijk geheel en al afschaduwing, symbool ook, van het geestelijke. Gelijk het lichaam zich niet naakt moet presenteren in den tuin van God, zoo moet ook de ziel zich niet naakt voor Hem vertoonen. „Sacrile naaktheid”, dat is een onding bij baals en asartas. Maar voor Jahwe vertoont men zich niet naakt: alleen de Mauretaniërs (d.w.z. de ruwe heidenen van Fez en Marokko, erger dan filistijnen) vertoonden zich naakt; maar voor God is het een gruwel, en het wekt nevengedachten aan ketterij op; zeggen de joodsche rabbijnen; en ze hebben wel eens raarder dingen gezegd. Want het is waar: naakte zielen mogen volgens bijbelsche logica niet den hemel in-fladderen. De heiligheid des Heeren! En de engelen zelfs bedekken gelaat en voeten.... Want ook de dingen die in den hemel zijn, moeten worden „verzoend”, zegt Paulus. En tot die „verzoening” behoort ook weer, dat alle kleed afvalt, en dat lichamen en zielen en geesten van engelen weer in naakte schoonheid mogen treden voor wie ze schiep. Maar dat is toekomstmuziek, heel uit de verte. Vandaag is de bloote ziel ellendig, arm, schuldig. En als de bloote ziel de bloode ziel niet is, dan maakt zij haar schuld nog dagelijks meerder.

* * *

Dit wat den eersten mensch betreft, vóór zijn val, in zijn val, na zijn val.

Maar nu de wedergeboren mensch? In hem wordt immers hersteld, wat verdorven was?

Zeker, er is herstel. Maar het is slechts in beginsel. Daarom blijft de zonde nog nawerken. En de naieve zelfopenbaring van den mensch, ook na zijn wedergeboorte, zou de zonde vrije passage geven en blootwoelen tegelijk met de werken des Geestes. Indien al door critiekloze, argeloos, reflexie-loze, niet-berekenende zelf-openbaring de „mensch Gods” zich van binnen laat zien, zich ontsluit, dan stroomden de kwade dampen der zonde tegelijk uit met de goede reuk van de werken des Geestes. Denk nu nog maar niet eens aan de kwestie van het zelf-onderzoek, de bevinding, de geloofsverzekerdheid, al of niet. Want dat komt pas in de tweede plaats. Het gaat eerst om God. Theo-centrisch denken komt ertoe, niet te vragen: of God ingaat tot mijn sabbath, zooals vader moet komen spelen in het hofje van 't naieve kindje, maar het vraagt (Hebr. brief), hoe „wij zullen ingaan tot Gods sabbath”. Daar is God weer, die sabbaths-vreugde hebben móet uit de aanschouwing van Zijn werken, omdat Hij alles heeft geschapen tot zichzelf. Zijn hoogste werk nu is: mijn HERSchepping naar het beeld van Christus door den Geest. Maar als ik me nu vertoon, gelijk ik ben, dan ben ik egocentrisch en niet theocentrisch bezig (naïviteit „is” egocentrisch). Dan laat ik den hemel voorzoover mijn intentie betreft, kwade dampen van zonde rieken, en ik verhinder ze niet. Ja, het is een beschamende les voor de broeders van den naieven mensch, de les van Openbaring 8. Wat was ook al weer het groote „naieve” goed, zagen we? Het gebed. Goed. Maar nu, de gebeden aller heiligen komen den hemel in. Maar ze infecteeren den hemel. Daarom moet er de wierook bij uit Christus' hand, opdat ze den hemel niet zouden be-

smetten. Dit is den naieven mensch gezegd, in zijn naiefste werk. Ja, Israëls profeten hadden nog last van een vrucht-loozen vijgeboom, en van een akker, die „loog”; en van beschadigd offerwe moesten de priesters weer niets hebben, evenmin als van gebruikt hout voor een tempelmeebel, of van bewerkte (en daardoor besmette, verontreinigde!) steenen voor een altaar. Zoo waren zij gedrongen hiervan, dat het er in de religie heel veel toe doet, of God een sabbaths-lust heeft aan Zijn eigen werk. Onze slappe tijd met zijn gedraai van „religieuzeelingen”, die alleen maar om hun eigen dierbaar IK beendraaien, kan van die profeten heel veel leeren. Die profeten toch.... verwerpen met sterke taal het kinderlijk dwingen bij God om vrijkaarten voor onze vrije wandeling en onze geestelijke ontblooting in de zachte tuinen, die God wel voor ons aanleggen zal.... als „die in den hemel woont, niet lachte”. Maar Hij lacht — om de heidenen van Ps. 2 en om de naieve plausanten met hun „eigen geschriften”.

Waarbij dan nog iets anders komt: het zelf-onderzoek, d.w.z. de plaatsbepaling van mijn leven ten aanzien van God en engelen en „alldingen”. Hoe kan ik van de oprechtheid van mijn geloof verzekerd zijn, als ik niet verder kom dan de argeloosheid? Laat ons nog eens weer, het gebed ophalen. Niet alleen, dat het, ongecontroleerd, de zonde in den hemel binnenvoert langs de ladder onzer opstrevende gedachten, maar ook mijzelf geeft het geen rust. „Wat behoort tot zulk een gebed, dat Gode aangenaam is” (mooie probleemstelling, wij moeten eerst tot Gods sabbath ingaan!) en van Hem verhoord wordt? vraagt de Catechismus. Geen woord over de vraag, of het gebed mij wel „aangenaam” is. En dan komt hij met „kenmerken”, — voor een gebed. Het adres moet goed zijn: de eenige ware God. Diens werkelijkheid moet mijn waan hebben gebroken: het gaat om dien God, „die zich in Zijn Woord geopenbaard heeft”. De inhoud van wat ik vraag moet ook al goed zijn; er moet zelfs censuur over het gebed gaan (voorafgaande censuur!) naar het gebod: bidden om „al wat Hij ons bevolen heeft”. Met het volle hoofd dus, en met sterke concentratie en bewuste, door strijd eindelijk voor ons eigen leven aangenomen doelstelling. En Dàn staat er pas: „van harte”. Dat óók wel; maar dat lang niet alleen. En dan vervolgens: kennis. „Rechte kennis”. „Grondige kennis”. Kennis der ellende, zelf-berkenning, plaatsbepaling. Met het kompas werken. Ook: praktische aanwending van het gekende in het leven: met het gevolg: de verootmoediging, maar die dan weer „voor het aangezicht Zijner majesteit”; d.w.z. volgens de lijnen en in het besef van het transcendente Godsbegrip. Ten slotte.... maar ieder kent vr. 117 van den Heid. Cat.; waartoe dan nog verder gaan?

Dit is nu slechts een enkel voorbeeld, maar het illustreert wat de bijbel, en ook de confessie telkens weer zegt: de naïviteit heeft, als ware zij een apart christelijke deugd, of een samenvloeiing van christelijke deugden, of een van Godswege opgeworpen doorgangspoor van de christelijke deugden, geen enkel recht. Zij heeft evenmin heel bepaald onrecht, alsof zij nu het tegenovergestelde van al die mooie dingen van daareven zijn. Om de eenvoudige reden, dat de naïviteit geen materiële-christelijke deugd is, en ook geen onchristelijke ondeugd. Zij is niet een eigenschap met eigen inhoud, maar het woord „naïviteit” spreekt alleen een zekere relatie uit tusschen ons bewuste en ons onbewuste leven, onze primaire en secundaire handelingen; een relatie tusschen genieting van (of huivering voor) het oogenblik, dat wij juist beleven, en de in gedingstelling van de som van ons verleden en de mogelijkheid van onze toekomst; tusschen zijn en bewustzijn. Daarom kan de naieve mensch goede dingen uit zijn hart laten opkomen en aan engelen „plaats geven”, maar ook kwade, als hij den duivel plaats geeft. De naïviteit wordt geheel ten onrechte vereenzelvigd met „eerlijkheid”. Eerlijkheid heeft een doek om te bedekken, zoo noodig, het kwaad van anderen, en te ontdekken het eigen kwaad. De eerlijke mensch werkt ook met dien doek, legt hem of of rukt hem af. De naieve mensch heeft geen be-

*) De tegenstelling is niet: bewerkte of natuursteen, maar: bezoelede, door menschenhand beengene of versche stem.

dekkende doek erop, dat and... maar de vras... specerijen do... reuk van (Ch... dat is geen k... ze hebben b... Daar kan de... maar als een... van levens-uit... de wet Gods... hier beneden... trole, de som... leven een l... dan volgen... van de steer... daarin te do... lijnen van de... veel is? Ik ze... elken bijbelsc... in Zondag...

Daarom mo... van zijn gees... oude opschri... lusisse pudet... eschatologisch... kodes) Jahwe... voornit, ze s... loost het am... Woord, de z... ninkrijk der... het.

Wil men... de Schrift ee... gaan zoeken... te noemen... losse kranter... zoeken. Ma... volgen.
De bijbel... en dieper is... dere schifting... (Verz. Opst... door: Ps. 4... Cor. 14:25... wedergebore... zelf weet (e... aan anderen... merkt, hetge... nog-niet-bove... menschen, w... veel gruwelij... komt, of den... Het objectiev... dan de subje... (confessie) g... maar wel h... een tijd. Op... mensch dwa... de taxatie... is het hart;... vrijbiljet gev... allerlei boe... controle. „W... staan”? Ma...

Daarom is... dig. Die moe... zoekt Gij mi... Gij niets (Ps... Dat is ste... van dezen c... zielsuitingen... fiducia hee... dat hij ze a... er een „wak... van den my... brieven, of... spiegel, uit... zelfs de be... gebod; kom... verklaring. ... Daarom is... (Corinthe, di... Daarom moe... gekend, niet... dig, bestred... tot de vree... (Ps. 86); d... werk” en v... hoven, ma...

*) Het bederf van het beste is het slechtste.

*) Ik scha...

UIT DE SCHRIFT.

Zekerheid.

Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven. 1 Johannes 3:14

Wij weten.

Sterke uitdrukking; — vooral in dezen tijd.

De apostel heeft het over zijn „staal“ voor God. Scherp onderscheidt hij „den dood“ en „het leven“; de oude natuurlijke verhouding van den mensch tot God, en de nieuwe verhouding der genade.

Niet over allerlei geestelijke toestanden en stemmingen en ondervindingen gaat het hier dus; neen, de felle blik van den apostel der liefde — immers ziet de liefde scherp — dringt dóór tot den bodem van 's menschen bestaan voor den Rechtvaardige, — het volstrekte, het „een van tweeën“.

Onze stemmingen en toestanden zijn altijd betrekkelijk. Zij wisselen af. En onze tijd, die het relatieve mint, behaagt zich daarin; ook op godsdienstig gebied. Wie velelei schakeeringen en wendingen in het geestelijk leven weet te teekenen, heeft het oor der gemeente. En zeker, — het bestaan en de waarde daarvan mag niet miskend. Het winter- en zomert nu eenmaal over den kruin van onzen levensboom, en wij behooren met deze feitelijkeit te rekenen. Maar toch is de vraag gewettigd, of hier geen gevaar dreigt. Het is zoo aantrekkelijk in het relatieve te blijven hangen. Het is ook gemakkelijk. Men gewent er zeer spoedig aan. De afwisseling is niet erg verontrustend, want zij is eene wet op dat gebied. En zoo zien we, dat vele zielen jaar aan jaar blijven dobberen in onzekerheid, in zoeken, in hopen en vreezen, en den drang verleen om naar de diepte der zekerheid af te steken; zij hebben langzamerhand het betrekkelijke aangeleerd en aangezien voor het normale.

Hier tegenover nu staat dat forse opschrikkende van den apostel: Wij weten. Dat besliste af dalen naar den diepen grond waarin het anker vastligt, en waarboven de boel op het water heen en weer schommelt.

Wij weten.

Hier is de vaste kennis, uitgesproken met klaren blik, voor het aangezicht van God.

Hier is de zekerheid.

Is ze oppervlakkig?

Ja, — zoo wordt ze vaak gesmaald door onvaste zielen, die zichzelf en anderen hebben leeren behagen in de betrekkelijkheid, in de onbeslistheid, in de deining van hun toestanden en gestalten.

Maar wel verre van oppervlakkig te zijn, is deze zekerheid juist het resultaat van den heiligen durf om naar de diepte af te steken.

Want in die diepte ligt het volstrekte.

In die diepte ligt — leven of dood.

„Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven.“

Hoor wat Johannes aandurft. Hij durft het „een van tweeën“ onder de oogen te zien. Hij durft te weten of hij dood is of levend.

En hier is de oorzaak, waarom zooveel het niet „weten“. Deze onzekerheid komt niet dáár uit voort, — gelijk zij zelf zeggen — „dat het maar zoo gemakkelijk niet gaat“, maar juist hieruit, dat het zoo erg gemakkelijk gaat. Men blijft zoo veilig boven drijven. Men durft niet ónder te gaan. Veler onzekerheid en twijfeling komt voort uit vrees; vrees voor de uitkomst van hun onderzoek; vrees om af te dalen en door te dringen tot de diepte van hun „staal“ voor God.

En ja, dan is de Heere nog zoo goed en getrouw, om, als er waarachtig een beginsel van vreeze Gods in zulke zielen ligt, bij het naderend leveuseinde, als het op sterven aangaat, nog het oog te verlichten en de nevels te doen opklaren; maar dan gaat het toch door de vaagheid der diepte heen; dan forceert God wat altijd door hen werd uitgesteld.

Wij weten.

Mijn lezer, wilt ge het waarlijk weten?

Dan moet ge beginnen met de waarheid, — dood of leven. Dan moet ge uw gekoesterde veiligheid durven verlaten, en uw vorms van God aahooren. 't Geheim ligt ook hier in het woord: „Wie zijn leven zal willen verliezen“...

isch gezegd, in den heden had den om, en van een hadigd offerve hebben, evenma impelmeubel, of te, verontreinig waren zij door religie heel veel heeft aan Zijn zijn gedraai van om hun eigen in die profeten verwerpen wingen bij God ndeling en onze hte tuinen, die ... als „die is ar Hij licht — de naieve pla-“.

omt: het zelf-aling van mijn ngelen en „alle ltheit van mijn order kom dat eens weer, het het, ongecontre meervoert lung- ziten, maar ook Vat behoort tot am is“ (moete of Gods sabbath wordt?), vraagt er de vraag, of s. En dan komt in gebéd. He ware God. Dims an hebben ge die zich in Zijn l. De inhoud sl zijn; er moet gaan (voor al od: bidden om Met het volle eentratie en ons eigen leven.

Dàn staat er; maar dat lang ennis. „Rechte is der ellende het het kompas ing van het ge-ig: de veroot-er „voor het j!“; d.w.z. vol-let transcendent der kent vr. 117 nog verder ge-

beeld, maar het le confessie tel als ware zij een menvloeijing van Godswege open-Christelijke deug-venmin heel be-egenovergestelde treven zijn. Om iteit geen mate-geen onchris-te-schap met eigen teit“ spreekt al-en ons bewaag-naire en secun-schen genieting genblik, dat wij ing van de som-keid van onze zijn. Daarom kan t zijn hart late-even“, maar ook geeft. De nati-reenzelvigd met en doek om te d van anderen ud. De eerlijke-ek, legt hem op i heeft geen be-

natuursteen, maar e of versche steen

dekkende doeken. Hij komt zooals hij is, en rekt erop, dat anderen het ook zullen doen. Het is dus maar de vraag wat hij eigenlijk is. Hij kan de specerijen doen uitstroemen, en ook een kwade reuk van Christus zijn. Naiviteit of niet-naiviteit, dat is geen kwestie van deugd of ondeugd, want ze hebben beide haar plaats... in den hemel. Daar kan de naiviteit, niet als een eigenschap, maar als een vorm van levens-ondervinding en van levens-uiting, zich „laten gaan“, wijl daar weer de wet Gods onweersproken leeft in de ziel. Maar hier beneden past de waakzaamheid, de zelf-controle, de soms krampachtige poging om van het leven een heel druk mozaiek-werk te maken; maar dan volgens den stijl van de wet, en met behulp van de steenen, die God gekend heeft, en om daarin te doen samenloopen, harmonisch. Al, de lijnen van de Godsopenbaring. U zegt, dat het te veel is? Ik zeg het ook. Maar ik zeg hetzelfde van elken bijbelschen eisch. En, dit staat zoo ongeveer in Zondag 45.

Daarom moet de christen de vrijgelaten paarden van zijn geestelijke jeugd vangen, en hij moet het oude opschrift van zijn eigen welbehagen: „nec lusso pudet“⁴⁾ vervangen door het andere, dat eschatologisch bidt: de heilichheid des Heeren, kodesj Jahwe. Want de naiviteit brengt hem niet vooruit, ze smoort de gave der profetie, verwaarloost het ambt, verhindert de zelf-kennis naar het Woord, de zelftucht, de zelf-snijding om het koninkrijk der hemelen. „Die het vallen kan, vatte het.“

Wij men „teksten“? Mits de groote lijnen van de Schrift eerst vooropgesteld blijven, kan men ze gaan zoeken. Ik kan er niet aan denken, ze alle te noemen, en zal me de moeite sparen, in dit losse kranten-artikel, ze in Trommius alle op te zoeken. Maar enkele aanwijzingen mogen dan volgen.

De bijbel gaat er van uit, dat de ziel „rijker en dieper is dan het bewustzijn“, en zonder verdere schifting geef ik hier de door prof. Bavink (Verz. Opst., 207) daarvoor geciteerde plaatsen door: Ps. 44:22, Spr. 4:23, Jer. 17:9, 10, 1 Cor. 14:25, 1 Petr. 3:4. Daarom ligt er in den wedergeborene veel grooter genadeschat, dan hij zelf weet (en dit zal bij naieve zelfuiting soms aan anderen blijken, hoewel hij zelf het niet opmerkt, hetgeen dan weer arm is, een blijk van nog-niet-boven-zijn); maar daarom is er in alle menschen, wedergeboren of onwedergeboren, ook veel gruwelijker zonde, dan aan de oppervlakte komt, of den drempel der zelfkennis te boven komt. Het objectieve bestaan der zonde reikt altijd verder dan de subjectieve kennis ervan. Gelijk anderzijds (confessie) grove zonden weer „niet de genade, maar wel haar gevoel kunnen wegnemen“ voor een tijd. Op zulke oogenblikken zal de naiefste mensch dwalen in zijn zelf-taxatie, en — ook in de taxatie van wat God voor hem is. Arglistig is het hart; wie zal het kennen (laat staan: een vrijblijf geven)? Uit het hart komen voort.... allerlei booze dingen, laat het dus niet zonder controle. „Wie zou de verborgen afdwalingen verstaan“? Maar de naieve probeert het niet eens.

Daarom is bewuste, moeizame, zelfcritiek noodig. Die moet kunnen bestaan voor de wet: onderzoekt Gij mij des nachts, toetst Gij mij, dan vindt Gij niets (Ps. 17).

Dat is sterk gezegd. Maar de uiterste reflexie van dezen dichter heeft dan ook tot zijn naiefste zielsuitingen toe kritisch onderzocht; zóó weinig fiducia hecht de dichter er zelf aan; laat staan, dat hij ze autonoom verklaren zou. Daarom moet er een „waken en bidden“ zijn, en moet het beeld van den myopen, bijzienden, mensch, uit Petrus' brieven, of van den vergeetachtigen kijker-in-den-spiegel, uit Jakobus' brief, ons afschrikken. Tot zelfs de hegeerten worden geplaatst onder het gebod; kom nu eens met het 10e gebod, en zijn verklaring, tot den tuin der naieve gelieven...?? Daarom is Paulus zoo bang voor geestdrijverij in Corinthe, die argelooze menschen meeslepen zal. Daarom moet hetgeen zóó maar opwelt, niet alleen gekend, niet alleen gekeurd, maar ook, zoo noodig, bestreden worden. „Vereenig“ „mijn hart tot de vreezen uws naams, maak het ongedeeld“ (Ps. 86); dat is niet een gebed tegen „mozaiek-werk“ en vóór natuursteen, uit den berg zóó gebouwen, maar het vraagt, dat de door de zonde

⁴⁾ „Ik schaam mij mijn spel van eertijds niet“.

geslagen tweeheid verdwijnen moge; het is de weg van den man, die niet naief durft zijn, maar die worstelt om weer te komen tot het eenmaal naief mogen zijn, onverhindert. Maar vandaag kan dat nog niet! Trouwens, God is toch een licht en gansch geen duisternis is in Hem? Zullen wij, menschen, dan, naief, sluiers laten hangen over ons diepere leven, zonder ze ooit, mannelijk, profetisch, op te tillen, te verscheuren, zooveel het in deze „bedeeling“ kan? Maar neen, want „de ziel des menschen is een lamp“ (Spr.). Een lamp van God? Een lamp der zelfkennis en der zelf-onderzoeking, die de natuurlijke mensch, dat scheidsel van „God“, vrijwel uit handen geven mag, als hij eenmaal Jahwe, den BONDS-god, gevonden heeft? Neen, neen, de ziel des menschen is een lamp des HEEREN, een lamp van Jahwe. De bijzondere openbaring en genade (in den naam Jahwe besloten) die leeren de critische houding tegenover uzelf, de gansch on-naieve zelfontleding, want die lamp van Jahwe „doorzoekt de binnenkamers van den schoot“. Ja, als we de Spreuken eens doorgingen, hoeveel zouden we nog vinden?

Neen, van den naieven mensch als zoodanig houdt de bijbel niet. De wedergeborene wordt het ook, aan dezen kant van het graf niet opzettelijk gemaakt door de genade. Hij kan het zijn door de natuur, krachtens aanleg. Maar dat blijft dan ook enkel een formeele levensvorm van zijn „natuurlijk“ bestaan, en die natuur wordt door de genade niet te niet gedaan, maar ook niet van de „natuurlijkheid“ ontheven.

En zoo kunnen we doorgaan. Lees de psalmen? Naief? Maar wat is de kreet: doe mij recht o God tegen mijn wederpartijders, anders dan een Karmel binnen 4 muren? En over Karmel is 3½ jaar gebroed. In zulk een gebied ligt spanning, en perspectief, en komt iemand aan 't woord, die zijn vijanden kent, en God, en ook zichzelf. De naieve kind-mensch werkt zonder bijbedoeling, gelijk men zegt. Maar dit neemt niet weg, dat de bijbel zelf toch maar aan wie eenmaal werkt door de liefde, paedagogisch, het uitzicht geeft op loon, grooter of kleiner, al naar gelang het leven was. En wie kan de bergronde aan, en is naief op hetzelfde oogenblik?

Ja, maar men wijst op het „kind“, dat Jezus in het midden stelde: „indien gij niet wordt als de kinderkens“... En „der zoodanigen is het koninkrijk der hemelen“. Wat willen we nog meer, vraagt men. Maar men vergeet, dat deze tekst juist het grootste kruis is voor de droomers van het naieve gevoel. Een kind, dat kind is, dat wordt „naieveit“ min. Maar een man, ⁵⁾ die het bevel krijgt, niet om een kind te ZIJN, doch om het te WORDEN, die moet zich geweldig inspannen, en jagen naar zijn doel; die komt pas op dien weg naar het kindschap (de hemel al weer met zijn recht van naiviteit) toe aan Paulus' woord: toen ik een kind was, sprak ik als een kind... maar nu heb ik teniet gedaan hetgeen eens kinds was. Trouwens, hetzelfde hoofdstuk — Matth. 18 — dat het kind als model ⁶⁾ aanwijst, spreekt het wee uit over iemand, die één van de kleinen een aanstoot geeft. Is daar al weer niet de eisch van opzettelijke inspanning in een leven van de uiterste gecompliceerdheid?

Wat zouden trouwens de teksten, die ons spreken van den „eenvoud“? Of het voorbeeld van Christus?

Maar laat ons die vragen bewaren voor het volgend nummer.

K. S.

⁵⁾ Men bewere niet, dat in Matth. 18 de bedoeling is: zij zijt nu in uw „natuurlijken“, onbekeerde staat wel „mannen“ van eigengerechtigheid, maar gij moet nog wedergeboren worden, en dan zal de uitwerking van dat andere, nieuwe leven, u wel tot „kind“ maken. Was het zoo bedoeld, dan zou mijn opmerking over het „kind WORDEN“ niet juist zijn, omdat dan tusschen het „man“ zijn naar de „natuur“ (het „vleesch“) en het „kind worden“ moest liggen de wedergeboorte, waarbij de mensch geheel lijdelijk is, en eerst daarna te openbaren, mee door eigen wilskracht, wat in hem ligt. — Maar zoo staat het niet. Men leze in Matth. 18 nog eens na, wie aangesproken zijn. Het zijn de discipelen. Wedergeboren dus. Maar ze moeten kinderen „worden“ (ik daal nu niet af in de details van het hoofdstuk, waarop Prof. Grosheide, Konink, Mt., vooral bij vs. 5, blz. 216, wijst, maar volg eens even den gewonen gang der aan dit hoofdstuk doorgaans verbonden redeneering). Het kinderen „worden“ is dus een daad, opzettelijk, ook van de wedergeborene individuen zelf. Dat de discipelen in Matth. 18, ondanks den omgang met Christus er nog zóó weinig van bezitten, komt o.m. door een verkeerd inzicht (intellectueel) omtrent het koninkrijk der hemelen, en zijn weten. Reflexie, onderwijs, nadenken, oefening, opzettelijke askese, en vrede „making“, etc., moet ze brengen, waar ze zijn moeten. Deze tekst, zelfs in zijn positieven vorm van aanhaling, is dus de crux voor wie de naiviteit eruit leeren wil als christelijke deugd, al meent men juist zich daarop te kunnen beroepen.

⁶⁾ Ook hier weer de populaire exegese. Zonder critiek.